

Perustuslakivaliokunta

Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2024

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2024 (K 17/2025 vp): Asia on saapunut perustuslakivaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Lausunto

Asiasta on annettu seuraava lausunto:

- sivistysvaliokunta SiVL 18/2025 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- eduskunnan oikeusasiamies Jari Råman, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- apulaisoikeusasiamies Mikko Sarja, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

(1) Perustuslain 109 §:n 2 momentin mukaan eduskunnan oikeusasiamies antaa joka vuodelta kertomuksen toiminnastaan sekä lainkäytön tilasta ja lainsäädännössä havaitsemistaan puutteista eduskunnalle. Oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2024 on annettu eduskunnalle kesäkuussa 2025. Kertomus lähetettiin perustuslakivaliokuntaan saman vuoden syyskuussa. Muille erikoisvaliokunnille varattiin tilaisuus antaa asiasta lausunto viimeistään 12.12.2025.

(2) Sivistysvaliokunta antoi perustuslakivaliokunnalle lausunnon (SiVL 18/2025 vp), jossa kiinnitettiin huomiota muun muassa alaikäisten vankien ja eräiden huostassa olevien lasten mahdollisuuksiin koulunkäyntiin ja opiskeluun.

(3) Hyvin vakiintuneen käytännön mukaisesti perustuslakivaliokunta ei ole yleensä valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen kertomuksia käsitellessään erikseen arvioinut ylimpien laillisuusvalvojen yksittäisiä ratkaisuja tai kannanottoja (ks. esim. PeVM 1/2025 vp, kappale 3, PeVM 7/2023 vp, kappale 2, PeVM 11/2021 vp, kappale 13 ja siinä viitatu mietinnöt PeVM 16/2020 vp, PeVM 5/2018 vp, PeVM 1/2017 vp, PeVM 3/2016 vp,

Valiokunnan mietintö PeVM 1/2026 vp

PeVM 8/2015 vp). Valiokunta on painottanut laillisuusvalvonnan riippumattomuutta eikä siten ole pitänyt myöskään valtiosääntöisesti aivan asianmukaisena, että eduskunnan erikoisvaliokunnat käsittelevät perustuslakivaliokunnalle antamissaan lausunnoissa yksittäisiä kanteluratkaisuja (PeVM 16/2021 vp, kappale 18).

(4) Perustuslakivaliokunta korostaa myös, että valiokunnan tehtävät määräytyvät perustuslain 74 §:n ja perustuslain muiden säännösten mukaisesti, eikä valiokunta ota käsittelyyn yksittäisten kansalaisten valiokunnalle osoittamia, esimerkiksi laillisuusvalvojien kanteluratkaisuja koskevia kirjoituksia (PeVP 13/2019 vp, § 10, ks. myös PeVP 95/2018 vp, § 14). Valiokunnalle osoitetut eduskunnan oikeusasiamiehen toimintaa koskevat yksityisten kansalaisten tekemät tutkintapyynnöt, kantelut, oikaisuvaatimukset ja muut vastaavat kirjoitukset eivät siten johda toimenpiteisiin valiokunnassa. Perustuslakivaliokunta ei toimi oikeusasiamiehen kanteluratkaisujen muutoksenhakuasteena.

Kertomuksen pääsisältö

(5) Oikeusasiamiehen kertomus sisältää oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiesten puheenvuorot, yleiskatsauksen oikeusasiamiesinstituutioon kertomusvuonna sekä jaksot perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta ja laillisuusvalvonnasta asiaryhmittäin. Kertomuksesta saa selkeän käsityksen oikeusasiamiehen toiminnasta ja laillisuusvalvonnassa esiin tulleista ongelmista.

Oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiesten puheenvuorot

(6) Oikeusasiamies Jääskeläisen puheenvuoro kertomuksessa käsittelee oikeusasiamiehen valtiosääntöistä asemaa ja oikeusasiamiehen riippumattomuuden turvaamista. Jääskeläisen mukaan oikeusasiamiehen riippumattomuutta loukkaisi se, että joku hänen valvontansa alainen viranomainen, esimerkiksi muu valvontaviranomainen, voisi kohdistaa valvontaa oikeusasiamieheen eli valvoa valvojaansa. Jääskeläinen käsittelee puheenvuorossaan eräitä tapauksia, joissa on arvioitu oikeusasiamiehen valvontavallan rajoja.

(7) Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin tarkastelee puheenvuorossaan oikeusasiamiehen roolia lakien perustuslainmukaisuuden jälkivalvonnassa. Sakslin kuvailee puheenvuorossaan oikeusasiamiesten roolia lakien perustuslainmukaisuuden jälkikontrollissa eri maissa. Sakslin toteaa, että monessa maassa, jossa on perustuslakituomioistuimien tai tuomioistuimien kuuluu toimivalta tutkia lakien perustuslainmukaisuutta, toimivalta saattaa säännösten perustuslainmukaisuus tuomioistuimen tutkittavaksi on usein oikeusasiamiehellä.

(8) Apulaisoikeusasiamies Mikko Sarja käsittelee puheenvuorossaan eräitä hallinnon yleislakien tulkintakysymyksiä, jotka ovat usein esillä oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnassa. Sarja käsittelee puheenvuorossaan oikeusasiamiehen tehtävää valvoa viranomaismenettelyn laillisuutta, jolloin hallinnon yleislait ovat keskeisiä. Sarja tarkastelee lähemmin viranomaisen päätöksentekoon liittyviä kysymyksiä, eri lakien mahdollistamia tapoja hankkia tietoja viranomaisilta ja kielellisiin oikeuksiin liittyviä kysymyksiä.

Valiokunnan mietintö PeVM 1/2026 vp

Oikeusasiamiehen toiminta tilastojen valossa

(9) Kanteluita saapui kertomusvuonna 6 088. Kanteluiden määrä on laskenut yli 1 000 kantelulla vuodesta 2023. Kertomusvuonna ratkaistiin 6 286 kantelua. Vuoden lopussa on saavutettu kanteluiden enintään yhden vuoden käsittelyaikatavoite.

(10) Omia aloitteita ratkaistiin 72. Kanteluista ja omista aloitteista noin 14 prosenttia johti oikeusasiamiehen toimenpiteisiin. Tarkastuksia tehtiin 77.

(11) Perustuslakivaliokunnan saamassa selvityksessä on tehty selkoa kanteluasioiden ratkaisuvallan delegoimista koskevista mahdollisista sääntelytarpeista. Mahdollisia sääntelytarpeita on valiokunnan saamassa selvityksessä arvioitu sen kannalta, voitaisiinko oikeusasiamiehelle ja apulaisoikeusasiamiehille vapauttaa enemmän aikaa oikeudellisesti haastavampien asioiden käsittelyyn. Perustuslakivaliokunnan mielestä tältä osin vaikuttaisi olevan syytä selvittää tarkemmin eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain mahdollisia muutostarpeita.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Perustuslakivaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy kannanoton kertomuksen K 17/2025 vp johdosta.

Valiokunnan kannanottoehdotus

Eduskunnalla ei ole huomautettavaa kertomuksen johdosta.

Valiokunnan mietintö PeVM 1/2026 vp

Helsingissä 11.2.2026

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

varapuheenjohtaja Wille Rydman ps

jäsen Petri Honkonen kesk

jäsen Hannu Hoskonen kesk

jäsen Teemu Keskisarja ps

jäsen Johannes Koskinen sd

jäsen Jarmo Lindberg kok

jäsen Mats Löfström r

jäsen Mira Nieminen ps

jäsen Johanna Ojala-Niemelä sd

jäsen Henrik Vuornos kok

jäsen Johannes Yrttiaho vas

varajäsen Maaret Castrén kok

varajäsen Anne Rintamäki ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Lauri Koskentausta